

ПОДІЛ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ ПІСЛЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ

Можна з впевненістю стверджувати, що суспільство і держава зацікавлені в зменшенні кількості розлучень і в збільшенні сталих сімейних відносин. Однак, розірвання шлюбу, на нашу думку, свідчить про неміцність і руйнацію родинних зв'язків і далеко не завжди може розглядатися як явище негативне.

При розлученні постає багато питань, зокрема щодо вибору місця проживання дітей, їх утримання, про поділ майна подружжя, про утримання колишнього подружжя після розірвання шлюбу. Спори, пов'язані з поділом майна колишнього подружжя складають значну частину справ, що розглядаються судами. Це зумовило здійснення їх узагальнення Верховним Судом України. Однак аналіз судових справ щодо майнових спорів між колишнім подружжям показує, що дуже часто складність їх вирішення пов'язана не стільки з відсутністю роз'яснень вищих судових інстанцій, скільки з недоліками цивільного та сімейного законодавства.

Законодавство України встановлює різний правовий режим майна подружжя залежно від того чи набуто воно ними до шлюбу, чи після реєстрації шлюбу, чи існує між ними договірний режим майна, відповідно до підстав набуття майна тощо. Все це має значення при вирішенні долі майна після розірвання шлюбних правовідносин. Розглядаючи майновий спір між подружжям, суд передусім має визначити склад майна і підстави його набуття.

Статтею 57 СК України визначено майно, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка, яким є: майно, набуто нею, ним до шлюбу; майно, набуто нею, ним за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування; майно, набуто нею, ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй, йому особисто.

Судова практика знає багато спорів щодо визначення правового режиму майна, набутого за час шлюбу, але на кошти, отримані від відчуження майна, набутого до реєстрації шлюбу. При вирішенні спору суди виходять з положень ч. 1 ст. 60 СК України, відповідно до яких майно, набуто подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності, а також ч. 2 цієї ж статті – кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Це питання залишилося поза увагою законодавця, а також нормативно-правових актів правозастосовних органів, зокрема постанови Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21 грудня 2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя».

Іншим спірним питанням, яке потребує роз'яснення вищих судових інстанцій є питання про визначення долі майна подружжя, набутого у власність за різними підставами. Це стосується спорів про поділ спільного майна подружжя, а саме – житлового приміщення, коли частина будинку або квартири були отримані у власність одним з подружжя безоплатно (на підставі договору дарування або в порядку спадкування), а інша частина набута за іншими підставами, зокрема за відплатним договором. Відповідно до п. 25 постанови Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21 грудня 2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» вирішуючи питання про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, зокрема неподільної речі, суди мають застосовувати положення частин 4, 5 ст. 71 СК щодо обов'язкової згоди одного з подружжя на отримання грошової компенсації та попереднього внесення другим із подружжя відповідної грошової суми на депозитний рахунок суду. За відсутності такої згоди присудження грошової компенсації може мати місце з підстав, передбачених ст. 365 ЦК, за умови звернення подружжя (одного з них) до суду з таким позовом (ст. 11 ЦК) та попереднього внесення на депозитний рахунок суду відповідної грошової

суми. У разі коли жоден із подружжя не вчинив таких дій, а неподільні речі не можуть бути реально поділені між ними відповідно до їх часток, суд визнає ідеальні частки подружжя в цьому майні без його реального поділу і залишає майно у їх спільній частковій власності.

На практиці суди досить часто відступають від правила, відповідно до якого має враховуватися кожна з підстав набуття частин одного житлового приміщення і предметом спору постає не частина такого приміщення, а все приміщення. Вважаємо, що за наявності різних підстав набуття такого майна у власність враховувати слід кожен з підстав, що має бути закріплене у вказаній постанові Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21 грудня 2007 р.

Нерозв'язаними залишаються також проблеми визначення підстав та строків надання утримання непрацездатному подружжю іншим з колишнього подружжя після розірвання шлюбу, а також можливості вирішення цього питання за рахунок відступлення працездатним подружжям належної йому частки в майні, належному подружжю на праві спільної сумісної власності. На нашу думку, в даному випадку суд може відступити від засади рівності часток подружжя, оскільки надання утримання непрацездатному колишньому подружжю є обставиною, що має істотне значення для справи. Це правило слід закріпити в ст. 70 СК України.